

Gemeentelijk beleid bij restauratie en transformaties

A05. Richtlijn en uitgangspunten gemeentelijk erfgoedbeleid, Gemeente Gouda (versie 2017)

Bij restauratieactiviteiten aan beschermde en de aanpak van andere waardevolle zaken in het beschermd stadsgezicht dienen eigenaar, architect, bouwer, toetser en adviseurs zich op de aard en de wenselijke omvang ervan te beraden. Bij restauratie wordt er immers niet uitsluitend gerepareerd en vervangen, maar in veel gevallen juist ook een toestand hersteld waarin het monument (of een onderdeel ervan) zich op enig moment bevond, ook wel reconstructie genoemd. In alle gevallen worden hoe dan ook keuzes gemaakt. Enkele veel voorkomende vragen die beantwoord moeten worden zijn:

- Bij restauratie: Wat zijn de belangrijke beschermde waarden en op welke wijze kan een gewenste aanpassing in overeenstemming worden gebracht met die waarden?
- Bij vervanging: Welk materiaal kan of moet worden toegepast en op welke manier?
- Bij reconstructie: Voor welke (ontbrekende) onderdelen is het wenselijk om ze te reconstrueren en op welke gronden kan deze worden onderbouwd c.q. vormgegeven?

Algemene handelwijze bij de uitvoering van dit beleid

- a. Bij de beoordeling van plannen wordt waar mogelijk rekening gehouden met het gebruik van de beschermde objecten;
- b. Eigenaren worden gestimuleerd om de verschillende waardevolle onderdelen te behouden en geïnformeerd over de wijze waarop ze dit het beste kunnen doen. Daarbij worden de landelijke Kwaliteitsrichtlijnen van de Stichting Erkenningssystemen Restauratie en Monumentenbehoud (ERM) als toetssteen bij de restauratie van monumenten gehanteerd.
- c. Het onderzoek naar de aanwezige monumentale waarden als middel om de planvorming en –beoordeling bij restauratiewerkzaamheden te verbeteren wordt bevorderd (Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek);
- d. De *'uitgangspunten voor de aanpak van restauraties en transformaties'* (zie hieronder) gelden niet alleen bij onderhoud en wijziging van monumenten, maar ook bij de aanpak van waardevolle zaken in het beschermd stadsgezicht en bij transformaties. Ze worden zoveel mogelijk in goed overleg met de eigenaren gehanteerd.
- e. In geval van twijfel bij of verschil van mening over 1) de toepassing van deze richtlijn en 2) de toevoegingen en aanpassingen die tijdens de uitvoering van de werkzaamheden aan het licht komen, worden de plannen ter beoordeling voorgelegd aan de Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit (ARK).

Uitgangspunten voor de aanpak van restauraties en transformaties

1. **inzicht in kunst- en bouwhistorische waarden**

Elk beschermd monument heeft een eigen 'redengevende beschrijving'. Daarin staat beschreven –soms uiterst kort, soms heel uitgebreid– welke aspecten, onderdelen en elementen waardevol zijn. Deze beschrijving is vooral juridisch en geeft in veel gevallen onvoldoende informatie om een verantwoord plan te kunnen maken. In veel gevallen kan daarom een aanvullend onderzoek (bouwkundig, bouwhistorisch, architectuur- of kunsthistorisch) nodig zijn.

De gegevens uit de redengevende beschrijving en het aanvullende onderzoek vormen tezamen een belangrijke onderlegger bij het opstellen van plannen. Alle betrokken partijen (aanvrager, architect, aannemer en planbeoordelaar) hebben daarmee inzicht in de cultuurhistorische waarden. Aan de hand van de uitkomsten kan niet alleen worden gezien welke onderdelen van de bestaande toestand waardevol zijn, maar welke onderdelen juist ruimte bieden voor verandering.

2. **bestaande toestand is vertrekpunt**

Bij verbouwings- of restauratieplannen is het monument als geheel, zoals het op dat moment wordt aangetroffen, uitgangspunt. Dit geldt niet voor de wijzigingen die recent zonder bouwvergunning zijn uitgevoerd of die de cultuurhistorische waarden onvoldoende respecteren. De beoordeling daarvan ligt bij bouwtoezicht.

3. **behoud gaat voor vernieuwing; herstel gaat voor vervanging**

Bij restauratiewerk dient altijd eerst gezocht te worden naar de mogelijkheden om onderdelen geschikt te maken voor hergebruik en/of oorspronkelijke materialen te behouden en te herstellen. Vervanging of vernieuwing is immers vanwege de bescherming niet altijd mogelijk of gewenst.
4. **technisch herstel van het casco gaat voor wijzigingen en verbeteringen**

Bij het maken van keuzes tijdens een restauratie prevaleert het behoud van het casco als drager van de monumentale waarden boven herstel op onderdelen. Dat voorkomt zinloze investeringen en aanpassingen. Wijzigingen en/of verbeteringen zijn toelaatbaar als er bouwtechnische eisen bestaan ten aanzien van gebruik, herstel of veiligheid, maar de noodzaak van dergelijke aanpassingen zal steeds goed onderbouwd c.q. beargumenteerd moeten worden. Het is goed om te weten dat in een aantal gevallen, in het belang van het behoud van cultuurhistorische waarden, vrijstelling kan worden verleend voor de eisen van het Bouwbesluit.
5. **wijzigingen en verbeteringen respecteren de waarden en historiciteit van het object/gebouw**

Wijziging van een monument is meestal goed mogelijk. Tegen het ongedaan maken van recente wijzigingen, verbouwingen of evidente verminkingen bestaat geen bezwaar. Zeker niet wanneer deze niet beschermd of ontsierend zijn en deze geen ernstige aantasting van de cultuurhistorische waarden zijn. Zolang de wijziging niet ten koste gaat van de belangrijkste monumentale waarden en deze 'respectvol gedraagt' wordt ingepast, is de kans groot dat een vergunning zal worden verleend.
6. **reconstructie van of restauratie naar de oorspronkelijke toestand is niet verplicht**

Omdat de bestaande toestand van het monument vertrekpunt is (zie onder 2), is reconstructie van een situatie die al verloren is gegaan, niet verplicht. In sommige gevallen is het zelfs ongewenst. Daarom worden reconstructies alleen geaccepteerd, als daarmee recente verminkingen ongedaan worden gemaakt of als de stilistische eenheid wordt hersteld. Ook moet de reconstructie worden onderbouwd aan de hand van historische tekeningen, foto's en/of ander beeldmateriaal.
7. **oorspronkelijke situatie en historisch jongere periodes zijn in principe gelijkwaardig**

Er zijn in principe twee hoofdlijnen van restauratie. Al naar gelang de situatie kan worden gekozen tussen:

 - I. zichtbaar maken van de bouwgeschiedenis aan de hand van aangetroffen bouwsporen en/of – onderdelen (principe van het feuilleton).
 - II. reconstructie van een bepaalde historische situatie of naar een zeker tijdsbeeld (principe van de tijdmachine).

Behoud van de gegroeide situatie (I) is uitgangspunt, wanneer er geen duidelijke aanleiding voor is en/of wanneer niet aannemelijk kan worden gemaakt waarom gekozen wordt voor reconstructie (II). In het algemeen geldt bij herstel of reconstructie, dat historisch waardevolle elementen uit latere perioden niet per definitie ondergeschikt zijn aan de oudere. Wanneer gegevens bekend zijn van oudere situaties, wegen deze mee in de te volgen restauratielijnen.
8. **kenmerkende bouwsporen of onderdelen blijven behouden en zichtbaar**

Onderdelen en bouwsporen die iets over de geschiedenis, de functie, het object/pand of de stad zeggen, moeten worden behouden en waar mogelijk in het zicht blijven.
9. **voor uitvoeringsvoorschriften geldt de landelijke Kwaliteitsrichtlijnen van de Stichting ERM**

De Kwaliteitsrichtlijnen van de Stichting Erkenningsregelingen Restauratie en Monumentenbehoud (ERM) geeft eigenaren, architecten en andere betrokkenen vooraf duidelijkheid over de wijze waarop cultuurhistorische waarden worden beschermd/behouden tijdens de uitvoering van restauratie- en verbouwingswerkzaamheden en over de wijze waarop de gemeente deze richtlijn toetst. De ERM spreekt zich uit over de technische omgang met monumenten en is aanvullend op het Bouwbesluit.
10. **voor kleurgebruik geldt de richtlijn 'Kleur op Monumenten'**

Met de toepassing en kleuren moet zorgvuldig worden omgegaan en worden uitgegaan van de richtlijnen voor Kleur op Monumenten.